

Серыя “У дапамогу настаўніку”

Павышэнне якасці выкладання сродкамі вучэбных прадметаў “Беларуская мова”, “Беларуская літаратура”, у тым ліку ў кантэксце фарміравання функцыянальнай адукаванасці вучняў

З вопыту работы настаўнікаў Барысаўскага раёна

ЗМЕСТ

1. Патрабаванні да сучаснага ўрока, месца і роля актыўных і інтэрактыўных метадаў у фарміраванні сацыяльных і вучэбных кампетэнцый, развіцці інтэлектуальных і творчых здольнасцей навучэнцаў
2. Метады і прыёмы фарміравання ўменняў вучняў праз «Сістэму 4К»
3. Фрагменты ўрокаў, накіраваных на развіццё функцыянальнай адукаванасці
4. Кодэкс сучаснага беларуса

Патрабаванні да сучаснага ўрока, месца і роля актыўных і інтэрактыўных метадаў у фарміраванні сацыяльных і вучэбных кампетэнцый, развіцці інтэлектуальных і творчых здольнасцей навучэнцаў

Адукацыйны працэс у рамках кампетэнтнаснага падыходу накіраваны на фарміраванне функцыянальнай адукаванасці вучняў, іх самаадукацыі, самарэгуляцыі, крэатыўнасці і здольнасці прымяняць веды ў розных жыццёвых сітуацыях. Эфектыўнае рашэнне практычных задач патрабуе валодання ўніверсальнымі вучэбнымі дзеяннямі – мысленнем, камунікацыяй, эмацыянальнай рэгуляцыяй, грамадзянскасцю. Фарміраванне гэтых уменняў дапамагае вучням арыентавацца ў матэрыяле, аналізаваць інфармацыю, рабіць высновы і прымаць рашэнні.

Згодна з адукацыйнымі стандартамі, прадметныя кампетэнцыі з'яўляюцца асновай універсальных: па беларускай мове – моўная, маўленчая, камунікатыўная, лінгвакультуралагічная, сацыякультурная; па літаратуры – літаратурназнаўчая, эстэтычная, вучэбна-пазнавальная, каштоўнасна-сэнсавая, культуратворчая. На ўроках беларускай мовы і літаратуры кампетэнцыі фарміруюцца праз разнастайныя формы і метады навучання, што стварае атмасферу супрацоўніцтва і творчасці.

Вучэбная дзейнасць настаўніка і навучэнцаў у значнай ступені канцэнтруецца на ўроку, таму якасць ведаў навучэнцаў шмат у чым вызначаецца ўзроўнем правядзення ўрока, яго змястоўнай і метадычнай напоўненасцю. Сёння істотна змяняюцца патрабаванні да ўрока роднай мовы, да яго зместу, падбору матэрыялу, метадыкі правядзення. Звязана гэта з пераарыентацыі канчатковай мэты – зрабіць вучня не толькі спажыўцом (чытачом, слухачом) мовы, але і яе актыўным носьбітам.

Для таго каб гэты ўзровень быў даволі высокім, трэба, каб настаўнік падчас падрыхтоўкі да ўрока пастараўся зрабіць яго своеасаблівым педагагічным творам са сваім сэнсам, завязкай і развязкай, як любы твор мастацтва. Сучасны ўрок - гэта адукацыйны прадукт творчай дзейнасці настаўніка, заснаваны на веданні тэорыі, аналізу сваіх асабістых магчымасцей, у якім аптымальна выкарыстоўваюцца найбольш эфектыўныя метады, прыёмы і сродкі навучання. Ад майстэрства настаўніка залежыць узровень падрыхтоўкі (рэжысуры) урока, а значыць – стварэнне ўмоў для раскрыцця індывідуальнасці вучня, яго здольнасцей.

Крытэрыі эфектыўнага ўрока

Сучасны ўрок павінен быць звязаны не толькі з засваеннем школьнікамі пэўнай сумы ведаў, але і ў цэлым уплываць на развіццё асобы вучняў, іх пазнавальных і стваральных здольнасцей. Цікавы ўрок можна стварыць пры наяўнасці наступных умоў: асобы настаўніка, зместу вучэбнага матэрыялу (калі дзіцяці проста падабаецца змест гэтага прадмета), метадаў і прыёмаў навучання.

Сучасны ўрок — гэта эфектыўны ўрок.

Крытэрыі эфектыўнага ўрока:

- канкрэтнасць пастаўленай мэты і задач урока;
- уменне іх дасягнуць;
- зацікаўленасць настаўніка і вучня;
- якасць вучэбнага матэрыялу;
- разнастайнасць метадаў, якія прымяняюцца;
- эмацыянальная падача матэрыялу настаўнікам і яго педагагічнае майстэрства;
- даступнасць выкладання; праяўленне самастойнасці і творчасці з боку вучняў;
- уменне вучняў супрацоўнічаць, мець зносіны;
- уменне атрымліваць найбольшы вынік пры найменшых затратах і інш.

Мэта павінны быць:

1. дыягнастычная;
2. канкрэтная (фармулюецца не абстрактна, а ў прывязцы да пэўнай праблемы);
3. дасягаемая, рэалістычная;
4. зразумелая;
5. арыентаваная на вынік;
6. пабуджальная (пабуджаць да дзеяння);
7. пазітыўна сфармулявана;
8. мэта павінна быць суаднесена з канкрэтным тэрмінам яе дасягнення.

Для забеспячэння прыняцця (пастаноўкі) мэты ўрока прапануецца тры групы прыёмаў:

1. паказ практычнай значнасці вынікаў работы на ўроку (чаму навучацца, дзе ў жыцці могуць спатрэбіцца атрыманыя веды і ўменні);
2. стварэнне праблемнай сітуацыі;
3. пастаноўка мэты ў незвычайнай форме.

Крытэрыі сучаснага эфектыўнага ўрока:

1. пастаноўка мэты ўрока адпаведна вызначаных патрабаванняў;
2. дыферэнцыяцыя;
3. індывідуалізацыя дамашняга задання;
4. практыка-арыентаваная накіраванасць;
5. выкарыстанне часткова-пашуковага, праблемнага метаду;
6. прымяненне элементаў здароўезберагаючых тэхналогій;
7. рэалізацыя выхаваўчага патэнцыялу ўрока;
8. рэалізацыя тэм самаадукацыі;
9. выкарыстанне ІКТ;
10. прымяненне апорных схем і алгарытмаў.

Патрабаванні да эфетыўнага ўрока:

1. Дакладна вызначыць тэму, дыдактычную, развіццёвую і выхавальную мэты, тып і структуру ўрока.
2. Устаноўць месца і значэнне ўрока ў сістэме іншых, звязаць яго з папярэднім і наступным.
3. Адабраць змест вучэбнага матэрыялу (вызначыць яго аб'ём, устаноўць сувязь з раней вывучаным, сістэму практыкаванняў падручніка, дадатковы

дыдактычны матэрыял для дыферэнцыраванай, самастойнай працы, дамашняга задання).

4. Выбраць найбольш эфектыўныя метады і прыёмы навучання, разнастайныя віды дзейнасці.

5. Вызначыць формы кантролю за вучэбнай дзейнасцю школьнікаў.

6. Забяспечыць аптымальны тэмп урока і адзіную логіку разгортвання дзейнасці настаўніка і вучняў.

7. Практычна рэалізоўваць патрабаванні, якія вынікаюць з агульнадыдактычных і метадычных прынцыпаў.

8. Устанавіць дэмакратычны стыль кіраўніцтва працэсам навучання, стварыць атмасферу сумеснай дзейнасці настаўніка і вучня.

Асноўныя кампаненты сучаснага ўрока:

1. Арганізацыйны – арганізацыя групы на працягу ўсяго ўрока, гатоўнасць вучняў да ўрока, парадак і дысцыпліна.

2. Мэтавы – пастаноўка мэтай вучэння перад навучэнцамі, як на ўвесь урок, так і на асобныя яго этапы.

3. Матывацыйны – вызначэнне значнасці вывучаемага матэрыялу як у дадзенай тэме, так і ва ўсім курсе.

4. Камунікатыўны – узровень зносін педагога з групай.

5. Змястоўны – падбор матэрыялу для вывучэння, замацавання, паўтарэння, самастойнай працы і т. п.

6. Тэхналагічны – выбар формаў, метадаў і прыёмаў навучання, аптымальных для дадзенага тыпу ўрока, для дадзенай тэмы, для дадзенай групы і т. п.

7. Кантрольна-ацэначны – выкарыстанне ацэнкі дзейнасці вучня на ўроку для стымулявання яго актыўнасці і развіцця пазнавальнай цікавасці.

8. Аналітычны – падвядзенне вынікаў урока, аналіз дзейнасці вучняў на ўроку, аналіз вынікаў уласнай дзейнасці па арганізацыі ўрока.

Як падрыхтаваць сучасны ўрок?

1. Першае, з чаго трэба пачаць падрыхтоўку:

дакладна вызначыць і сфармуляваць для сябе яго тэму; вызначыць месца тэмы ў навучальным курсе; вызначыць вядучыя паняцці, на якія абапіраецца дадзены ўрок, інакш кажучы, паглядзець на ўрок рэтраспектыўна; і, наадварот, пазначыць для сябе тую частку навучальнага матэрыялу, якая будзе выкарыстана ў далейшым, інакш кажучы, паглядзець на ўрок праз прызму перспектывы сваёй дзейнасці.

2. Вызначыць і выразна сфармуляваць для сябе і асобна для навучэнцаў мэтавую ўстаноўку ўрока - навошта ён наогул патрэбны? У сувязі з гэтым трэба пазначыць навучальныя, развіваючыя і выхоўваючыя функцыі ўрока.

3. Спланаваць навучальны матэрыял. Для гэтага трэба: падабраць літаратуру па тэме. Пры гэтым, калі гаворка ідзе аб новым тэарэтычным матэрыяле, варта пастарацца, каб у спіс увайшлі універсітэцкі падручнік, энцыклапедычнае выданне, манаграфія (першакрыніца), навукова-папулярнае

выданне. Трэба адабраць з даступнага матэрыялу толькі той, які служыць рашэнню пастаўленых задач найбольш простым спосабам.

Падабраць навучальныя заданні, мэтай якіх з'яўляецца: пазнаванне новага матэрыялу; прайграванне; прымяненне ведаў у новай сітуацыі; прымяненне ведаў у незнаёмай сітуацыі; творчы падыход да ведаў, упарадкаваць навучальныя заданні ў адпаведнасці з прынцыпам "ад простага да складанага".

Скласці тры наборы заданняў: заданні, якія падводзяць вучня да ўзнаўлення матэрыялу; заданні, якія садзейнічаюць асэнсаванню матэрыялу вучнем; заданні, якія садзейнічаюць замацаванню матэрыялу вучнем.

4. Прадумаць "ізіюмінку" ўрока. Кожны ўрок павінен утрымліваць нешта, што выкліча здзіўленне, захапленне вучняў - адным словам, тое, што яны будуць памятаць, калі ўсе забудуць. Гэта можа быць цікавы факт, нечаканае адкрыццё, прыгожы вопыт, нестандартны падыход да ўжо вядомага.

5. Згрупаваць адабраныя навучальныя матэрыялы. Для гэтага падумаць, у якой паслядоўнасці будзе арганізавана праца з адабраным матэрыялам, як будзе ажыццяўлена змена відаў дзейнасці навучэнцаў. Галоўнае пры групойцы матэрыялу – уменне знайсці такую форму арганізацыі ўрока, якая выкліча павышаную актыўнасць навучэнцаў, а не пасіўнае ўспрыманне Новага.

6. Спланаваць кантроль за дзейнасцю навучэнцаў на ўроку, для чаго падумаць: што кантраляваць; як кантраляваць; як выкарыстоўваць вынікі кантролю. Пры гэтым не забываць, што чым часцей кантралюецца праца ўсіх, тым лягчэй убачыць тыповыя памылкі і цяжкасці, а так жа паказаць сапраўдны цікавасць настаўніка да іх працы.

7. Падрыхтаваць абсталяванне для ўрока. Скласці спіс неабходных вучэбна-наглядных дапаможнікаў, прыбораў і г.д. прадумаць выгляд класнай дошкі, каб увесць новы матэрыял застаўся на дошцы ў выглядзе апорнага канспекта.

8. Прадумаць заданні на дом: яго змястоўную частку, а таксама рэкамендацыі для яго выканання.

9. Падрыхтаваны такім чынам урок павінен легчы ў канспект.

Спосабам ўзмоцненай, мэтанакіраванай дзейнасці педагога і вучняў па арганізацыі ўзаемадзеяння паміж сабой з мэтай развіцця ўсебаковай і гарманічнай асобы з'яўляюцца актыўныя метады навучання.

Актыўныя метады навучання характарызуюцца: высокай інтэнсіўнасцю камунікацыі (зносін); абменам дзейнасці; зменай і разнастайнасцю відаў дзейнасці; стварэннем спрыяльнай атмасферы ў групе для работы; мэтанакіраванай рэфлексіяй удзельнікамі сваёй дзейнасці.

Актыўныя метады будуцца на дыялогу, які прадугледжвае свабодны абмен меркаваннямі пра шляхі вырашэння той ці іншай праблемы і характарызуецца высокім узроўнем актыўнасці вучняў. Урокі, якія заснаваны на прымяненні актыўных метадаў навучання, арыентаваны ў асноўным на павышэнне цікавасці да навучання.

Урокі з выкарыстаннем актыўных форм і метадаў навучання прадугледжваюць:

- *выкарыстанне калектыўных спосабаў дзейнасці*: абавязкі размяркоўваюцца паміж членамі калектыва з улікам іх індыўідуальных асаблівасцей і інтарэсаў. У працэсе калектыўнай работы вядзецца пошук аптымальных сродкаў узаемасувязі членаў групы, карэкцыя дзейнасці асобных вучняў, калі іх дзеянні не скаардынаваны з агульным планам калектыўнай працы;

- *развіццё ўменняў і навыкаў самастойнай работы, імкненне да творчага пошуку*: матэрыял, пададзены ў новай форме, успрымаецца як інфармацыя, што прымушае задумацца, зразумець і запомніць;

- *зацікаўленыя адносіны да вучэбнага матэрыялу*: пры падрыхтоўцы да ўрока вучні самі шукаюць цікавы матэрыял, знаходзяць цікавыя факты, пытанні, складаюць вершы, песні на пэўную тэматыку;

- *актывізацыя дзейнасці вучняў*: гэта ўжо не проста вучні, а актыўныя ўдзельнікі вучэбна-выхаваўчага працэсу;

- *авалоданне спосабамі кіравання калектыўнай дзейнасцю*: урокі вучаць слухаць, аналізаваць, вучыцца спрачацца, пераконваць, адстойваць сваё меркаванне, прыслухоўвацца да меркаванняў таварышаў, знаходзіць хуткае выйсце з любой сітуацыі, вырашаць праблемныя пытанні;

- *станаўленне новых адносін паміж вучням і настаўнікам*: вучань становіцца партнёрам педагога па творчасці ў атмасферы супрацоўніцтва і калектыўнай працы. Па-іншаму ўспрымаюць вучні свайго педагога як цікавага, граматычнага, эрудыраванага чалавека, які імкнецца ўнесці разнастайнасць у складаны працэс навучання і выхавання. Гэты момант павышае цікавасць вучняў да вучэбнай дзейнасці, спрыяе ўдасканаленню прафесіяналізма педагога, яго энтузіязму і творчаму падыходу да работы;

- *ацэнка дзейнасці вучняў іх сябрамі і таварышамі на вучобе*: гэта ацэнка для іх часам больш значная, чым ацэнка педагога;

Асноўныя групы ўрокаў з выкарыстаннем актыўных метадаў навучання:

● *Урокі са змененым сродкам арганізацыі*. (урок – лекцыя, лекцыя-агляд, абарона ідэй і інш.)

● *Урокі з апорай на фантазію* (урок-казка, урок творчасці, урок-творчая справаздача, тэатралізаваны ўрок і іншы)

● *Урокі што імітуюць якія-небудзь заняткі ці віды работ* (урок-экскурсія, урок-экспедыцыя, урок-абарона праектаў і інш.)

● *Урокі з гульнівай асновай*.

● *Урокі што прадугледжваюць трансфармацыю стандартных спосабаў арганізацыі* (урок-семінар, выніковае субседаванне, урок-залік, урок-кансультацыя)

● *Урокі, заснаваныя на арыгінальнай арганізацыі вучэбнага матэрыяла*. (уроки, якія вядуць вучні, урок-роздум, урок-агляд, урок-маналог)

● *Урокі па аналогіі з вядомымі формамі і метадамі дзейнасці* (урок-даследаванне, урок-дыспут, урок-дыскусія, урок-“круглы стол”, урок-“мазгавы штурм” і інш.)

Поспех сучаснагам уроку залежыць ад супадзення дзвюх умоў: наяўнасці ўстойлівай пазнавальнай цікаўнасці вучняў да матэрыялу, які вывучаецца на ўроку і майстэрства настаўніка так арганізаваць дзейнасць, каб усе вучні на ўроку, абапіраючыся на свае патэнцыяльныя магчымасці і ўжо атрыманыя веды, самастойна вырашалі вучэбныя сітуацыі, праблемы ў працэсе ўзаемадзеяння: ”вучань-інфармацыя“, ”вучань-веды“, ”вучань-праблемы“, ”вучань-вучань“, ”вучань-група“ і іншыя. Злучыць гэтыя дзве ўмовы на практыцы настаўніку беларускай мовы дазваляе выкарыстанне інтэрактыўных метадаў і прыёмаў навучання.

Адной з разнавіднасцяў актыўнага метаду навучання з’яўляецца інтэрактыўнае навучанне. Інтэрактыўныя метады навучання - гэта заўсёды ўзаемадзеянне, супрацоўніцтва, пошук, дыялог, гульня паміж людзьмі ці чалавекам і інфармацыйнай асяроддзем.

Пры інтэрактыўным навучанні актыўнасць педагога саступае месца актыўнасці навучэнцаў, а задачай педагога становіцца стварэнне ўмоў для іх ініцыятывы. “Інтэракцыя” азначае “ўзаемадзеянне”, а тэрмін “інтэрактыўнае педагагічнае ўзаемадзеянне” – як узмоцненую мэтанакіраваную дзейнасць педагога і навучэнцаў па арганізацыі ўзаемадзеяння паміж сабой у мэтах развіцця. Інтэрактыўныя метады – гэта сістэма правілаў арганізацыі прадуктыўнага ўзаемадзеяння навучэнцаў паміж сабой і педагогам ў форме навучальных, дзелавых, ролевых гульняў, дыскусій і інш., пры якіх адбываецца засваенне ведаў.

Інтэрактыўныя метады дазваляюць вырашаць наступныя задачы: актыўнае ўключэнне кожнага навучэнца ў навучальна-выхаваўчы працэс; навучанне навыкам паспяховых зносін (уменне слухаць і чуць адзін аднаго, ладзіць дыялог і інш.); выхаванне лідарскіх якасцяў; уменне працаваць з камандай і ў камандзе; уменне прымаць на сябе адказнасць за супольную і ўласную дзейнасць для дасягнення выніку.

Яны спрыяюць лепшаму запамінанню, павышэнню матывацыі да навучання, стварэнню неабходных умоў для зносін, супрацоўніцтва і сумеснай творчасці. дазваляюць рэальна мяняць сітуацыю ў адукацыйным працэсе: актывізуюць пазнавальную дзейнасць вучняў; стымулююць матывацыю і цікавасць да навучання; развіваюць творчую актыўнасць і самастойнасць; ствараюць умовы для гарманічнага развіцця асобы.

Выкарыстанне на ўроках інтэрактыўных метадаў і прыёмаў прадугледжвае арганізацыю групавой формы работы вучняў: вучань становіцца актыўным тады, калі працуе ў камандзе. Інтэрактыўныя метады і прыёмы дазваляюць за кароткі прамежак часу ўцягнуць у сур’ёзную дзейнасць увесь клас, убачыць у дзеянні кожнага вучня. Вынікам інтэрактыўнага ўзаемадзеяння заўсёды будзе сітуацыя поспеху, развіццё самастойнасці, творчага падыходу і пазнавальнай актыўнасці вучняў паступова з’яўляецца ўпэўненасць у сабе, сыходзіць страх, нерашучасць, актывізуецца мысленне.

Інтэрактыўныя метады і прыёмы дазваляюць за кароткі прамежак часу ўцягнуць у сур’ёзную дзейнасць увесь клас, убачыць у дзеянні кожнага

вучня. Вынікам інтэрактыўнага ўзаемадзеяння заўсёды будзе сітуацыя поспеху, развіццё самастойнасці, творчага падыходу і пазнавальнай актыўнасці вучняў.

У настаўніцкай працы яны аказаліся практычнай дзейнасцю, якая дае добрыя вынікі, дапамагае вучням засвойваць вучэбны матэрыял па беларускай мове, дазваляе разнастаіць пазакласную працу па прадмеце. Выкарыстоўваючы актыўныя і інтэрактыўныя метады навучання на ўроках, педагог павышае аб'ём засвоенага вучнямі матэрыялу да 90 адсоткаў.

У сістэме інтэрактыўных метадаў шмат мадыфікацый, кожная з якіх цікавая па-свойму і прыдатная для выкарыстання. У выніку прадастаўляецца шырокае поле для творчай дзейнасці не толькі навучэнцаў, але і выкладчыкаў.

Такім чынам, сучасны ўрок — гэта цікавы ўрок, з высокай матывацыяй і эмацыянальнай афарбоўкай. Але хочацца адзначыць, што дадзенымі метадамі і формамі нельга злоўжываць. Як ні кажыце, але гэта ў пэўнай меры гульня, і таму можна проста “загуляцца”, у той час, як нашы дзеці павінны ўмець граматычна пісаць і выкладаць свае думкі. Таму многія ўрокі беларускай мовы руцінныя, рабочыя, заснаваныя на глыбокай адпрацоўцы матэрыяла. Але настаўнік можа ў такі ўрок увесці нешта новае, цікавае, на чым дзеці пераключацца, адпачнуць (змена дзейнасці) і па-новаму зірнуць на сумны прадмет.

Сучаснае дзіця – гэта дзіця свету. “Не навязвайце свае метады навучання вашым дзецям, бо яны нарадзіліся ў іншы час” – гаворыцца ў адной старажытнай прыказцы. Дваццаць першае стагоддзе – гэта час іншых магчымасцей, час іншых захапленняў – і дзеці зусім іншыя. Але і ў гэтых умовах сучасны настаўнік павінен умець зрабіць усё так, каб абудзіць і захаваць цікавасць да роднай мовы.

Як вучні ўяўляюць ідэальны ўрок? Менш працаваць па падручніку, пажадана, каб на ўроку адбывалася нешта цікавае: выкарыстоўваліся камп'ютарныя вучэбныя праграмы і гульні, вучэбныя фільмы, адбывалася праца ў групах і дыскусіі, ствараліся калажы і праекты, праводзіліся гульні з элементамі драматызацыі. Ім хацелася б слухаць і развучваць сучасныя песні на беларускай мове. Такім чынам, у навучэнцаў ёсць жаданні, у педагогаў ёсць магчымасці. Разам мы можам зрабіць навучанне не толькі больш эфектыўным, але і больш радасным.

Метады і прыёмы фарміравання ўменняў вучняў праз «Сістэму 4К»

Развіццё тэхналогій, глабалізацыя актыўна мяняюць грамадства. Найбольш важнымі становяцца сацыяльныя ўменні, крытычнае мысленне, ўменне кааперывацца з іншымі людзьмі, рашаць праблемы. Сістэма адукацыі таксама пераасэнсоўвае свае мэты і ўключае ў адукацыйныя праграмы ўсё больш шырокі пералік навыкаў.

Практыка ў школе паказвае, што многім вучням цяжка крытычна і кампетэнтна ацэньваць інфармацыю, складана ўспрымаць погляды равеснікаў. Часам адчуваюць дыскамфорт у сітуацыі, калі неабходна прэзентаваць вынікі сваёй працы. Вырашыць гэтыя праблемы дазваляе **сістэма 4 К:**

- **крытычнае мысленне** (ацэнка інфармацыі і яе адбор для прыняцця правільнага рашэння),
- **крэатыўнасць** (комплексная ацэнка сітуацыі або праблемы і яе эфектыўнае рашэнне),
- **кааперацыя** (ўменне працаваць у камандзе дзеля дасягнення мэты)
- **камунікацыя** (усталяванне кантакта, ўменне даносіць свой пункт погляду, зносіны)

4 К забяспечваюць поспех чалавека ў сучасным свеце.

У школьную практыку ўвайшлі новыя формы арганізацыі вучэбнай дзейнасці вучняў і новыя спосабы дасягнення адукацыйных вынікаў. Сёння шырока выкарыстоўваюцца кам'ютарныя тэхналогіі, сэрвісы Google, штучны інтэлект у працэсе засваення вучэбнага матэрыялу. Усё гэта валодае высокім адукацыйным патэнцыялам і дазваляе кожнаму вучню самастойна працаваць з любым мультымедычным кантэнтам, ствараць свой кантэнт, уступаць у сецявы дыялог з іншымі ўдзельнікамі. Мяняе ролю настаўніка ў адукацыйным працэсе на кансультанта, цютара, мадэратара.

РАЗВІЦЦЁ КРЫТЫЧНАГА МЫСЛЕННЯ

Крытычнае мысленне прадугледжвае ўменне аналізаваць інфармацыю, збіраць аргументы, ацэньваць іх надзейнасць і пераканальнасць, рабіць самастойныя вывады.

Прыём “Тэкставыя дэбаты” выкарыстоўваецца з мэтай развіваць ўменне аналізаваць атрыманую інфармацыю. Вучням неабходна падрыхтаваць аргументы для адказу на праблемнае пытанне.

Пры вывучэнні аповесці В.Быкава “Знак бяды” неабходна было адказаць на пытанне: **Пятрок – моцная асоба ці ахвяра вайны?** Адны вучні збіралі доказы з тэксту таго, што герой пакутнік і ахвяра вайны, звычайны сумленны чалавек, якіх мноства, але не герой, а другія – што Пятрок – незвычайная, моцная, гераічная асоба. Свае меркаванні і аргументы дома самастойна запісвалі ў дакумент сэрвіса google, а потым на ўроку зачытвалі ўсе выказванні і хтосьці заставаўся пры сваёй думцы, а нехта змяняў яе.

Прыём “ПАПВ” таксама дазваляе працаваць з інфармацыяй і выказаць сваю пазіцыю па форме, дзе

П – пазіцыя (выкажыце сваё меркаванне):

А – абгрунтаванне (аргументуйце сваю пазіцыю):

П – прыклады (прывядзіце не менш за 3 факты, прыклады для ілюстрацыі):

В – выснова (меркаванне, што пацвярджае пазіцыю):

Прыём “Навігатар” фарміруе картаграфічныя ўменні, уменне працаваць з інфармацыяй, перакладаць літарны тэкст у знакава-сімвальны. Такі прыём карысна выкарыстоўваць на ўроках пры вывучэнні жыццёвага і творчага шляху пісьменнікаў. Тут неабходна звярнуцца да сэрвісу Google-карты. На карту наносацца геаграфічныя мясціны, дзе нарадзіўся, вучыўся, працаваў, бываў пісьменнік.

РАЗВІЦЦЁ КРЭАТЫЎНАСЦІ

Крэатыўнасцю з’яўляецца ўменне прапанаваць новыя падыходы да рашэння праблем, генерыраваць ідэі, прымаць нестандартныя рашэнні, прадугледжвае цікаўнасць.

Прыём РАФТ дазваляе эфектыўна працаваць з тэкстам на форме. Дзе вызначаецца роля, аўдыторыя, форма і тэма тэксту. А потым вучням неабходна стварыць свой тэкст, выкарыстоўваючы іншую маўленчую сітуацыю. Так пры вывучэнні тэксту Ганарлівая елачка, вучням можна прапанаваць расказаць пра лёс елак пасля навагодніх свят ад імя дворніка ў форме аб’явы для жыхароў дома або расказаць пра лёс елак пасля навагодніх свят ад імя сына чалавека з сякерай у форме запісу ў дзённіку, звернутага да людзей, якія яшчэ не купілі штучныя елкі.

Р	А	Ф	Т
роля	аўдыторыя	форма	тэма
ХТО можа напісаць тэкст	ДЛЯ КАГО можа быць напісаны тэкст	у якой ФОРМЕ можа быць напісаны тэкст	пра ШТО будзе тэкст
елачка; бярозка; чалавек з сякерай; сын чалавека з сякерай; дворнік; ахоўнік прыроды	дрэвы ў лесе; іншыя елачкі; людзі, якія яшчэ не купілі штучныя елкі; жыхары дома; школьнікі	ліст; аб’ява; дзённікавы запіс; скарга; выступленне на класнай гадзіне	лёс елак пасля навагодніх свят

Прыём “Кросэнс” накіраваны на развіццё неардынарнай творчасці. Вельмі зручна выкарыстоўваць сэрвіс google – малюнак. Тут вучні могуць самі падбіраць асацыятыўныя малюнкi, могуць у розным парадку размяшчаць прапанаваныя настаўнікам або іншымі вучнямі малюнкi.

Прыём “Сам сабе мастак” дазваляе ўбачыць новае ў вядомым, дадаць свой сэнс ў творы мастацтва. Выкарыстоўваючы штучны інтэлект можна змяняць адзін і той жа малюнак у розных стылях. Можна выкарыстоўваючы цытаты з твораў ствараць выявы герояў. Можна сфармуляваць слоўна свае

ўяўленні і ўражанні ад героя і атрымаць малюнак, а потым расказаць, удалы ці не атрымаўся малюнак.

3 прыём “Манафон” я працую ў сэрвісе google keep. Сэрвіс дазваляе хутка рэдакціраваць, ствараць і змяняць нататкі, дзятліца імі з іншымі карыстальнікамі. А прыём “Мамафон” развівае крэатыўнасць і нестандартнае мысленне. Вучні ствараюць словазлучэнне, апаবাদанне, верш, у якім усе словы пачынаюцца на адну і тую ж літару. Можна арганізаваць спаборніцтвы, хто запіша самы вялікі сказ або тэкст.

РАЗВІЦЦЁ КАМУНІКАЦЫ

Камунікацыя азначае ўласцівасць выражаць думкі, пачуцці і факты ў вусным і пісьмовым маўленні, тлумачыць свае ідэі і прапановы, дамаўляцца з суразмоўцам.

Прыём “Інтэрактыўнай дошкі” можна выкарыстоўваць на любым этапе ўрока або пры выкананні дамашняга задання. Я выкарыстоўваю сэрвіс Miro. Можна даваць разнастаныя заданні розным групам.

Прыём “3-2-1” накіраваны на развіццё ўмення весці групавую дыскусію, супрацоўнічаць адзін з адным. Вучням прапануецца абмеркаваць ідэі адзін аднага па схеме 3 пытання 2 заўвагі і 1 прапанова. У час прэзентацыі вынікаў іншыя групы прапануюць свае пытанні, заўвагі і прапановы па працы дадзенай групы. Сэрвіс ГУГл-форма дазваляе апэратыўна атрымаць інфармацыю пра ацэнку ўласнага ўкладу ў групавую працу.

РАЗВІЦЦЁ КААПЕРАЦЫ

Кааперацыя разглядаецца як эфектыўнае ўзаемадзеянне людзей, праца ў розных камандах, уменне вызначаць агульную мэту і сродкі яе дасягнення, размяркоўваць ролі, ацэньваць вынік і свой уклад. Для развіцця такіх уменняў неабходна выкарыстоўваць адукацыйную тэхналогію групавой работы і выкарыстоўваць інструменты ацэньвання: лісты самакантролю, анкеты, крытэрыі ацэньвання.

Прыём “Трыміно”. Сутнасць прыёму заключаецца ў тым, што вучням неабходна суаднесці паняцці і іх азначэнні, словы і іх значэнні. Так, на розных баках разрэзаных трохвугольнікаў змяшчаецца інфармацыя ў фармаце “пытанне-адказ” або “паняцце-азначэнне”. Вучням патрэбна правільна супаставіць інфармацыю, размясціўшы пытанне і адказ побач. У выніку з трохвугольнікаў атрымліваецца вялікая геаметрычная фігура. Менавіта правільна складзеная фігура дае падставу меркаваць, што трохвугольнікі суаднесены правільна. Умовы выканання заданняў на ўроках могуць вар’іравацца.

Прыём “Сумесная прэзентацыя” развівае уменне размяркоўваць задачы т працаваць на агульную мэту.

Выкарыстанне **Гугл-анкеты** дазваляе ажыццёўляць ацэнку групавога ўзаемадзеяння для вызначэння дасягненняў і складанасцей.

Прыём “Візуалізуй гэта” накіраваны на развіццё ўменняў працаваць у камандзе, размяркоўваць ролі. Вучні могуць самі выступаць у ролі герояў мастацкіх твораў, запісваць відэа, размяшчаць яго ў сацыяльнай прасторы.

Дадзеныя прыёмы дапамогуць зрабіць урокі разнастайнымі, цікавымі і эфектыўнымі.

Фрагменты ўрокаў

V клас

“Тыпы маўлення: апавяданне, апісанне, разважанне (прызначэнне і будова)”

Задачы ўрока:

актуалізаваць і паглыбіць веды вучняў пра тыпы маўлення, іх прыметы; паказаць асаблівасці будовы кожнага з тыпаў маўлення;

дапамагчы вучням усвядоміць залежнасць тыпу маўлення ад тэмы і мэты выказвання;

выпрацоўваць уменні вызначаць тып розных па змесце і будове тэкстаў, адзначаць узаемасувязь паміж зместам і тыпам маўлення, называць лагічныя часткі.

Абсталяванне: падручнік, каляровыя алоўкі.

Дыдактычныя матэрыялы: маршрутны аркуш “Тыпы маўлення”, прэзентацыя, наглядны матэрыял.

Ход фрагмента ўрока

Этап актуалізацыя ведаў вучняў

Прыём “Кошык ідэй”.

Заданне. Працуючы ў парах, выбраць з прапанаваных паняццяў і тэрмінаў тых, што з’яўляюцца прыметамі тэксту, і аргументаваць свой выбар.

Слова на дошцы: тэматычнае адзінства, загаловак, звязнасць, паслядоўнасць, будова, склон, скланенне, спражэнне.

Этап аперацыйна-пазнавальны

Работа з тэкстамі.

Заданне. Прачытаць сказы. Дакажыце, што яны з’яўляюцца тэкстамі. Адкажыце на пытанні да тэкстаў. Абзначце межы частак тэксту- апавядання, тэксту-апісання, тэксту-разважання. Чым аб’яднаны і чым адрозніваюцца дадзеныя тэксты?

1. Сеў за кола ганчар. З гліны выкруціў шар. Горла.

Вушка прырабіў. Усё ў печы абпаліў.

І глядзіце: ужо гатовы залаты гаршчочак новы.

2. Над ганчарным кругам сядзеў стары.

Без шапкі, у шэрай расхрыстанай кашулі. Белы маршчыністы лоб быў шчодра акроплены потам. Сівыя валасы зноў растрэсліся.

А старыя спрацаваныя рукі зладжана фармавалі свой новы цуд.

3. Ганчар не любіць вырабляць посуд для таго, каб той стаяў.

Чаму? Кожны майстар жадае, каб яго вырабы служылі чалавеку штодзень, уносілі ў яго жыццё карысць і асалоду.

Таму людзі і шануюць працу ганчара.

Гутарка па пытаннях да тэкстаў:

– Пра людзей якой прафесіі гаворыцца ў тэкстах?

- Якія прылады працы патрэбны ганчару для работы?
- Ці сустракаліся вы ў сваім жыцці з вырабамі сучасных ганчароў?

Настаўнік дэманструе вучням два гаршчкі – старажытны (экспанат музея) і зроблены сучаснымі майстрамі.

–Звярніце ўвагу на слайд і падкажыце, дзе мы можам сустрэць старажытны гаршчок?

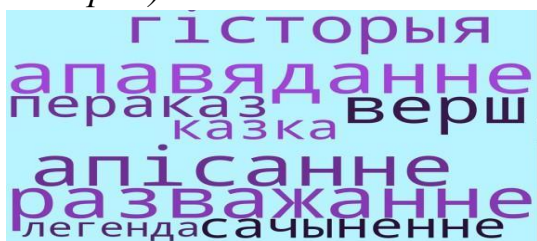
Праца з маршрутным аркушам.

–Ці з'яўляюцца гэтыя сказы тэкстамі? Абгрунтуйце, калі ласка, сваю думку, выкарыстоўваючы тую інфармацыю пра тэкст, якую вы пакінулі ў кошыку ідэй.

- Прапануйце назвы для гэтых тэкстаў (па радах).
- Скажыце, калі ласка, што *агульнае* ў гэтых тэкстах?
- Чым *адрозніваюцца* тэксты?

2. Прыём “ Воблака слоў”.

Заданне. *Вызначыць назвы тыпаў маўлення, карыстаючыся інфармацыяй з воблака слоў (апавяданне, разважанне, апісанне, казка, пераказ, сачыненне, верш, гісторыя).*

3. Прыём “Табліца з белымі плямамі”.

Заданне. *Паставіць пытанні да тэкстаў розных тыпаў маўлення? Запісаць іх у табліцу. Самаправерка па схеме з практыкавання 110 падручніка.*

Тып тэксту	Апавяданне	Апісанне	Разважанне
На якое пытанне адказвае?
Будова тэксту	Развіццё дзеяння	Агульнае ўяўленне аб прадмеце	Вывод, да якога прыходзіць аўтар

	Пачатак дзеяння	Пералік яго характэрных прымет	Доказы думкі
	Заканчэнне дзеяння	Ацэнка прадмета, адносіны да яго	Думка, якая даказваецца

4. Работа з табліцай.

Знаёмства з асаблівасцямі будовы тэкстаў.

Заданне. Вызначце, з якіх частак складаецца тэкст і як яны называюцца. Звярніце ўвагу на частку табліцы “Будова тэксту”. Устанавіце правільную паслядоўнасць частак тэксту-апавядання, пазначыўшы іх лічбамі 1, 2, 3. Прачытайце тэкст-апавяданне (тэкст 1), назавіце кожную частку ў гэтым тэксце.

Устанавіце правільную паслядоўнасць частак тэксту-апісання, пазначце іх лічбамі. Прачытайце тэкст-апісанне, назавіце кожную частку ў гэтым тэксце. Знайдзіце частку “Ацэнка прадмета, адносіны да яго”. Пазначце яе чырвоным колерам.

Этап трэніровачна-карэкцыйны

Устанавіце паслядоўнасць частак тэксту-разважання, пазначце іх адпаведнымі колерамі (тэкст III з маршрутнага аркуша). Назавіце і прачытайце кожную частку тэксту.

Тып тэксту	Апавяданне	Апісанне	Разважанне
На якое пытанне адказвае?
Будова тэксту	2. Развіццё дзеяння	. Агульнае ўяўленне аб прадмеце	3. Вывад, да якога прыходзіць аўтар
	1. Пачатак дзеяння	2. Пералік яго характэрных прымет	2. Доказы думкі
	3. Заканчэнне дзеяння	3. Ацэнка прадмета, адносіны да яго	1. Думка, якая даказваецца

ІХ клас

“Мікола Гусоўскі. “Песня пра зубра”. Тэма Радзімы ў творы”

Мэта : асэнсаванне ідэйна-мастацкага зместу паэмы “Песня пра зубра”.

Задачы:

засяродзіць увагу на вобразнай сістэме твора (вобразы Радзімы, аўтара, зубра, Вітаўта);

раскрыць сімвалічнае значэнне вобраза зубра;

шляхам асэнсавання аўтарскай пазіцыі раскрыць паняцце *гуманізму ў лі-таратуры*; выпрацоўваць навыкі даваць аргументаваныя адказы на праблемныя пытанні; спрыяць узбагачэнню лексікі вучняў, фарміраванню грамадзянска-патрыятычных каштоўнасных арыентацый.

Абсталяванне: падручнік, тэкст твора, аўдыязапіс.

Дыдактычныя матэрыялы: табліца-канструктар, прэзентацыя.

Ход фрагмента ўрока

Этап аперацыйна-пазнавальны

Прыём “Ключавое пытанне”. (*Настаўнік прапануе паразважаць над пытаннем на працягу ўрока*)

– Якія асаблівасці паэмы дазволілі назваць яе гімнам роднай зямлі? Задача: стварыць умовы для асэнсавання ідэйна-мастацкага зместу твора. Лексічная работа: тлумачэнне лексічнага значэння слова гімн.

Гімн – урачыстая песня, прынятая як сімвал дзяржаўнага адзінства. Пытанне да вучняў:

– Ці можам мы паставіць знак роўнасці паміж паняццямі “Радзіма” і “дзяржава”?

Абгрунтуйце сваю думку.

Прыём “Супастаўленне”.

Задача: выяўленне агульнай пазіцыі аўтараў у дачыненні да Радзімы, да паняцця “патрыятызм”.

Зварот да прадмовы “Юдзіф” Францыска Скарыны.

Заданне:

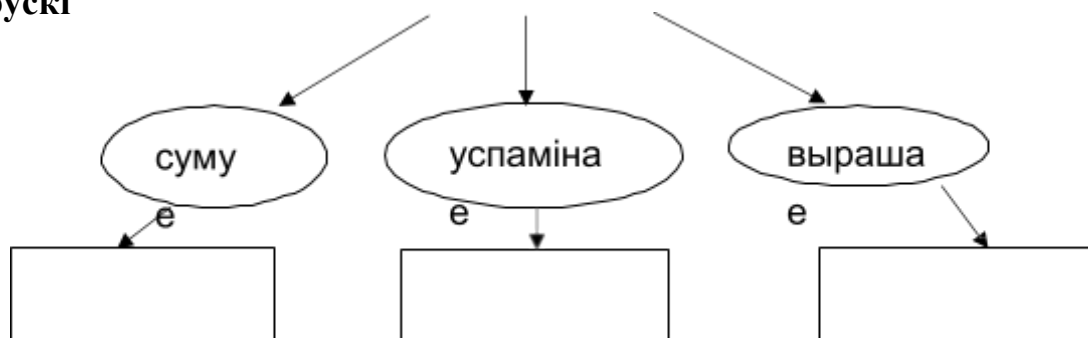
– Прачытайце тэкст твора. Успомніце, як называецца твор і хто з’яўляецца аўтарам гэтых радкоў?

– Што аб’ядноўвае паэму Міколы Гусоўскага з гэтым творам? Прыём “Дэнататны граф”.

Задача: фарміраваць уменні здабываць неабходную інфармацыю, інтэрэтаваць і ацэньваць атрыманыя веды.

Заданне: на аснове тэксту дапоўніце табліцу патрэбнай інфармацыяй:

Мікола Гусоўскі

Прыём “Белыя плямы”. Задача: аднавіць азначэнне паняцця “сімвал”.
 Заданне: Запоўніце прабел у азначэнні: ____ – гэта ўмоўнае абазначэнне, знак якога- небудзь прадмета, з’явы, ідэі.

–Што сімвалізуюць выявы на слайдзе?

–Настаўнік: Сімвалы Беларусі сучасныя і старажытныя.

Прыём “Табліца-канструктар”.

Задача: сістэматызаваць веды пра сімвалічнае значэнне вобраза зубра ў паэме, абапіраючыся на змест паэмы.

Заданне: размясціць элементы табліцы на патрэбныя месцы.

Вобразы	Цытаты з твора	Агульныя рысы з зубром
Народ		
Радзіма		
Вітаўт		

Настаўнік. Падагульненне.

Роля зубра ў творы як збіральнага вобраза-сімвала.

Слова настаўніка пра унікальнасць жывёлы, знішчэнне зуброў, занясенне ў Чырвоную кнігу.

Праца з тэкстам.

Выразнае чытанне ўрыўка вучнем.

Задача: стварэнне ўмовы для ўсведамлення вучнямі пазіцыі аўтара ў дачыненні да смерці жывёлы; асэнсаваць аўтарскую пазіцыю.

–Як вы лічыце, якімі рысамі характару ад нараджэння мог быць надзелены М.Гусоўскі? (дабрыня, спачуванне, любоў, міларнасць....). Абгрунтуйце сваю думку.
 Лексічная работа з паняццем “гуманізм”, стар. 38.

Задача: стварыць умовы для асэнсавання вучнямі паняцця “гуманізм у літаратуры”.

–Якую каштоўнасць ставяць на першае месца гуманісты? Пры якіх абставінах парушаюцца гуманныя адносіны да чалавека?

–На якія каштоўнасці арыентацыі звяртае ўвагу паэт у паэме? Якія з іх можна выдзеліць для свайго асабістага жыцця?

Прыём “ПАПВ”.

Задача: вызначэнне ідэйна-мастацкага зместу паэмы “Песня пра зубра”.

Заданне: даць адказ на ключавое пытанне ўрока: *Якія асаблівасці паэмы дазволілі назваць яе гімнам роднай зямлі?* Адказ аформіць ў выглядзе ПАПВ- формулы з выкарыстаннем клішэ:

П – пазіцыя (выкажыце сваё меркаванне):

Я лічу, што... (На мой погляд,..., Я згодны (ая) з ...)

А – абгрунтаванне (аргументуйце сваю пазіцыю):

Таму што гімн ...

П – прыклады (прывядзіце не менш за 3 факты, прыклады для ілюстрацыі):

(Я магу давесці гэта на прыкладзе... Вось мае прыклады... Я так думаю, таму што...)

В – висновок (меркванне, што пацвярджае пазіцыю):

Такім чынам, ... (У выніку... Таму... Я раблю выснову, што... Я лічу, што...)
Заклучнае слова настаўніка.

Тэма: “Службовыя часціны мовы” (7кл)

Мэта: засваенне агульнай характарыстыкі службовых часцін мовы.

Задачы:

- выпрацоўваць уменне бачыць службовыя часціны мовы ў тэксце;
- вызначаць, з якімі самастойнымі часцінамі мовы яны ўжыты;
- развіваць маналагічнае маўленне.

Абсталяванне: падручнік 7 класа, карткі з заданнямі, дошка.

Ход урока:

I. Арганізацыйны момант.

Уступнае слова настаўніка:

“Гэтай ісціне веру даўно,

І яна для мяне як замова:

У людзей ёсць багацце адно –

Чалавечае добрае слова.

Добры дзень, мае паважаныя вучні. Я пачаў урок з невялічкага верша невыпадкава. Ці згодны вы з гэтым выказваннем? Так, сапраўды. Слова іграе вялікую ролю ў жыцці чалавека. Словам можна ашчаслівіць, ім жа можна і пакрыўдзіць. А якія словы для вас з’яўляюцца першаснымі, самымі-самымі?

(вучні даюць адказы). Добра! А зараз звярніце ўвагу на дошку, на якой напісаны словы радасна, інтэнсіўна, паспяхова, бягом, цішком, мудра, назло, цікава, спрасоння.

Дарэчы, словы-прадстаўнікі якой часціны мовы прадстаўлены вашай увазе? (Прыслоўі)

Давайце вызначым тэма словы, якія павінны будуць суправаджаць наш урок. Прапаную падкрэсліць гэты словы.

*Добра, дзеткі. Нам не падыходзяць такія словы як **бягом, назло, спрасоння, цішком**. Малайцы, разам мы справіліся! Давайце разам і пачынаць!”*

II. Мэтавызначэнне. Матывацыя да вывучэння тэмы.

Пастаноўка праблемнага пытання на ўроку праз заданне для ўсяго класа.

Вучням раздаецца тэкст на картках. Праца з тэкстам: *вызначыць тэму, стыль і тып тэксту, падпісаць усе вядомыя часціны мовы.*

Вясной прырода наступова абуджаецца ад зімовага сну. Скрозь ляжыць снег, на дварэ калі-нікалі здараецца сапраўдная завіруха, але вясна бярэ сваё. Неба паціху вызваляецца ад халодных хмар. А сонейка ўзнімаецца вышэй і ўпэўнена пасылае на зямлю ласкавыя промні. Усюды цямнее снег. Непрыкметна з’яўляюцца першыя праталіны. Больш ласкава дзьме ветрык.

Адказ: тэма – вясна, мастацкі стыль, тып – апісанне.

Вучні павінны вызначыць усе самастойныя часціны мовы, але не пазначыць прыназоўнікі, злучнікі, часціцы.

Настаўнік агучвае тэму ўрока. Затым усе разам фармулююць мэту і задачы ўрока.

Актуальнасць: службовыя часціны мовы – гэта яшчэ не зусім засвоены матэрыял, а для таго, каб раздзел “Марфалогія” быў вывучаны і зразумелы цалкам, трэба вывучыць гэту тэму.

Запіс даты на дошцы.

III. Тлумачэнне новага матэрыялу.

Зварот да падручніка. Знаёмства з правілам. *Выкананне практыкавання 283.* (Вучні самастойна чытаюць правіла, пазначаючы для сябе галоўныя моманты, знаходзячы апорныя словы).

Фронтальны запыт:

- 1) *Пералічыце ўсе службовыя часціны мовы;*
- 2) *Ці змяняюцца службовыя часціны мовы, ці маюць лексічнае значэнне?*
- 3) *Вызначце ролю службовых часцін мовы?*

Настаўнік прапануе вучням узяць пад пільную ўвагу апошні адказ:

Службовыя словы робяць нашу мову звязнай і прыгожай.

Заданне на дошцы:

Засталося, Магілёўшчыне, рамяство, цудоўнае, на.

Праславілі, прыгожымі, майстрыхі, ручнікамі, край, родны.

Кожны, мае, элемент, узору, назву, “кветкі”, “ромб”, “ліст”.

Заданне: саставіць правільна словы ў сказах, сказы ў тэксце.

Настаўнік прапаноўвае ўвазе вучняў саматканыя ручнікі. Запрашае злучыць свае рукі разам, быццам вялікі ручнік, правесці карагод.

Выхад на фізкультхвілінку, музычную паўзу (на густу настаўніка).

Праца з падручнікам і сшыткамі.

Практыкаванне 284. Заданне: спісаць тэкст 3, уставіць знакі прыпынку. Адказаць на пытанне: чым звязаны першы і другі сказы ў трэцім абзацы. Адказ: *злучнік ды.*

Зрабіць вывад: службовыя часціны мовы звязваюць не толькі словы ў сказе, але і сказы ў тэксце, робячы яго граматычна і сэнсава правільным.

Арфаграфічная хвілінка

Запіс сказа пад дыктоўку на дошцы.

Да службовых слоў не ставіцца пытанне, і яны не бываюць асобна членамі сказа.

Заданне: зрабіць сінтаксічны разбор сказа, убачыць правіла ў сказе.

IV. Замацаванне вывучанага матэрыялу.

Зварот да падручніка. *Выкананне практыкавання 285.*

Заданні: прачытаць тэкст услых; вызначыць тэму, стыль і тып тэксту; выканаць заданні з падручніка. (заданне калектыўнае для ўсяго класа).

V. Падвядзенне вынікаў урока.

Заклучнае слова настаўніка: *“Мы на ўроку зрабілі першы крок у вывучэнні тэмы “Службовыя часціны мовы”. Мы выконвалі заданні і паспяхова замацоўвалі на іх матэрыял правіла. І гэта ўсё мы рабілі разам, дружна і весела”.*

VI. Дамашняе заданне.

Паўтарыць правіла. Практыкаванне 286.

VII. Рэфлексія.

Прыём “*Пакінь свой каментар*”.

(Вучні запісваюць у спецыяльных бланках свае каментары да ўрока: спадабаўся ці не, матэрыял урока мае карысць ці не і падобнае).

Тэма: Якуб Коласа “Хмарка”

Мэта: асэнсаванне вучнямі ідэйнага зместу алегарычнай казкі “Хмаркі”.

Задачы: данесці да іх нацыянальны каларыт невялікіх пазнавальна-мастацкіх твораў, думку аб нераздзельнасці чалавек з усім, што існуе на свеце; убачыць мастацкую своеасаблівасць літаратурнай казкі ў

параўнанні з народнай; выхоўваць у вучняў пачуццё любові да свайго краю.

Абсталяванне: вучэбны дапаможнік, зборнік Якуба Коласа “Казкі жыцця”, мультымедыяная прэзентацыя, карткі-заданні.

Эпіграф Не шукай ты шчасця, долі

На чужым далёкім полі.

Янка Купала

Ход урока

1. Арганізацыйна-матывацыйны этап

Добры дзень, сябры! Мне вельмі прыемна зноў пабачыцца з вамі. Яшчэ старажытныя грэкі казалі: “Добры настрой – гэта палова перамогі”. І таму паглядзіце адзін на аднаго, усміхніцеся адзін аднаму, а зараз мне. І так мы пачынаем! А сёння ў нас не проста ўрок літаратуры, а ўрок жыцця. А чаму так вы ў хуткім часе зразумеце.

Запрашаю вас у чароўную казку, Што завецца прыроднай красой.

Няхай дзень вас атуліць сардэчнаю ласкай, Хай нядрэнна вам будзе са мной.

2. Мэтавызначэнне.

Сёння мы дакранёмся да непаўторнага таленту нашага беларускага песняра Якуба Коласа, пазнаёмімся з творами «Хмарка», які вы загадзя прачыталі дома. Апаবাদанне «Хмарка» уваходзіць у зборнік «Казкі жыцця».

...Казкі жыцця. Цікава? Чаму казкі? Чаму казкі жыцця? На гэтыя і іншыя пытанні мы будзем шукаць адказы на працягу 2-х урокаў.

Увогуле у цыкл “Казкі жыцця” ўваходзяць 32 невялікія творы, якія аўтар ствараў на працягу амаль паўстагоддзя (1908-1955 гады).

- Звярніце ўвагу на эпіграф да ўрока. Што абазначаюць гэтыя словы? Ці актуальныя яны ў наш час?

- Якія праблемныя пытанні мы будзем вырашаць на ўроку?

Прыём “Карусель”

- *абагульненне адказаў вучняў.*

Запіс у сшыткі даты і тэмы ўрока.

Прыём “Асацыяцыя”

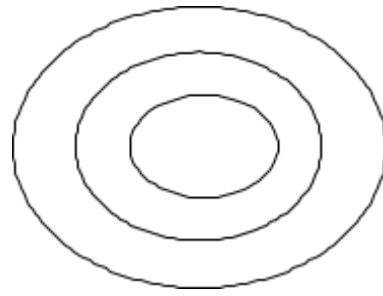
Якія асацыяцыі ў вас узнікаюць, калі чуеце словы “шчасце, доля”?

Запішыце вашы ўласныя адчуванні.

3. Аперацыйна-пазнавальны этап

Працу над праблемным пытаннем пачынаем з работы ў групах. (Вучні атрымліваюць заданні на картках.)

Вырашаць праблемныя пытанні мы будзем пры дапамозе прыёма “**Колы Вена**” (Адказы вы павінны размясціць у колы па прынцыпу: чым бліжэй да цэнтру, тым больш ясна і зразумела, а чым далей – цяжка.)

група

Што такое алегорыя? Ці можна твор Якуба Коласа “Хмарка” назваць алегарычным апавяданнем? Чаму?

1 група

Што такое алегорыя? Ці можна твор Якуба Коласа “Хмарка” назваць алегарычным апавяданнем? Чаму?

2 група

Падзяліце твор на часткі. Як адчувала сябе Хмарка ў падарожжы, з кім яна сустрэлася і якую праўду аб жыцці пачула?

3 група

Што змянілася ў поглядах Хмаркі на жыццё пасля доўгага і далёкага падарожжа? Якая галоўная думка твора і як яна суадносіцца з эпіграфам?

4 група

Як вы лічыце, ці ёсць нешта агульнае паміж творамі Рыгора Барадуліна “Трэба дома бываць часцей”, Аляксея Дударова “Вечар” і Якуба Коласа “Хмарка”?

Фізікультхвілінка (хвілінка рэлаксацыі)

Мы жывем у бязмежым свеце. Мы, як тыя хмаркі, імкнемся да далёкіх берагоў, недасяжных даляў. Шукаем прытулку, заспакаення і гармоніі, шукаем сябе. Але ў гэтым віры жыцця, у гэтым бясконцым палёце не заўважаем прыгожосць вакол нас. Азірніцеся, свет вакол нас непаўторны, прыгожы і родны. Ён ваш, ён наш...

Абарона груп

Прыём “Пчаліны вулей” (Кожная група адказвае на сваё пытанне і ў сваю чаргу прыдумвае пытанне да наступай групы, і так па чарзе).

4. Этап першаснай праверкі разумення і карэкцыі ведаў

А зараз мы звернемся з вамі да вуснай народнай творчасці, да прыказак. толькі прыказкі нашы будзе аб’ядноўваць адна тэма. Вы яе агучыце, калі правільна з складзеце.

Прыём “Жакей і конь”

Знайсні часткі і скласці правільна прыказку, растлумачыўшы яе змест.

1. Дарагая тая хатка, дзе радзіла мяне матка.
2. Для ўсякай птушкі сваё гняздо міла.
3. Хоць еш крапіву да салому, але пры дому.
4. Чым за морам віно піць, лепей з Нёмана вадзіцу.

5. З роднага боку і варона мілая.
6. Свая хатка – родная матка, а чужая – мачыха.
7. Родная зямелька – як зморанаму пасцелька.
8. Чужая хата горш за ката
9. Дзе маці нарадзіла, там і радзіма.
10. Дома і салома ядома, а на чужыне і гарачы тук стыне.
11. Ля сонца цёпла, ля дома добра.
12. Далёкая старонка без ветру сушыць.
13. На чужыне і камар загіне.
14. Чалавек без Радзімы, як салавей без песні.
15. Няма лепш за той куток, дзе вязалі пупок.
16. У чужой старонцы не так свеціць сонца.

- Дзеці, ці ёсць агульнае паміж народнымі казкамі і аўтарскімі, літаратурнымі?
(Адказы вучняў)

5. Рэфлексія

Прыём “Кросэнс”. Складанне галаваломкі на тэму “Не шукай ты шчасця, долі на чужым далёкім полі..” (Дзецям раздаюцца паштоўкі з выявамі. Яны выбіраюць патрэбныя часткі і размяшчаюць іх у пэўным парадку, каб атрымаўся лагічны ланцужок.)

- выстаўленне адзнак вучням кожнай групы.

6. Дамашняе заданне, інструктаж.

- скласці выказванне на тэму “Мая Айчына – поле, нівы..”

“Кодэкс сучаснага беларуса”

I. (наводле твораў Васіля Быкава)

1. Рабі маральны выбар на карысць сумлення, нават калі гэта складана.
2. Нясі адказнасць за свае ўчынкі.
3. Заставайся чалавекам у любых абставінах.
4. Памятай: страх не апраўдвае здрады.

II. (наводле твора Уладзіміра Караткевіча “Дзікае паляванне караля Стаха”)

1. Беражы гонар — асабісты і нацыянальны.
2. Памятай сваю гісторыю і паважай продкаў.
3. Не дазваляй хлусні і несправядлівасці перамагаць праўду.
4. Будзь мужным у абароне сваёй годнасці.

(Галоўны герой змагаецца не толькі з таямніцай, але і з маральным заняпадам грамадства.)

III. (наводле рамана Івана Мележа “Людзі на балоце”)

1. Шануй працу як аснову жыцця.
2. Паважай людзей і іх годнасць.
3. Будуй адносіны на ўзаемаразуменні і падтрымцы.
4. Не губляй сувязі з роднай зямлёй і традыцыямі.

(У рамане паказана складанасць чалавечых адносін і каштоўнасць народнай маралі.)

Кодэкс сучаснага беларуса

Сучасны беларус - гэта чалавек, які:

- ✓ Любіць сваю Радзіму і ганарыцца ёю.
- ✓ Шануе родную зямлю і мову.
- ✓ Памятае гісторыю і паважае культуру і традыцыі свайго народа.
- ✓ З’яўляецца добрым, спагадлівым і чалавечным.
- ✓ Нясе адказнасць за свае словы і ўчынкі.
- ✓ Паважае іншых людзей і іх меркаванне.
- ✓ Валодае культурай зносін і ўмее весці дыялог.
- ✓ Кіруецца сумленнем.
- ✓ Захоўвае чалавечнасць у складаных абставінах.
- ✓ Будуе адносіны на павазе і справядлівасці.
- ✓ Працуе сумленна і адказна.
- ✓ Імкнецца да самаразвіцця і працы над сабой.
- ✓ Беражліва адносіцца да прыроды і навакольнага свету.
- ✓ Мае актыўную грамадзянскую пазіцыю.
- ✓ Не застаецца абыякавым да лёсу сваёй краіны.

Сучасны беларус - гэта чалавек з моцнымі каштоўнасцямі і адкрытым сэрцам.